

П173951
~~КС817~~

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

2=3

В О У * Л І М * 1 9 3 4

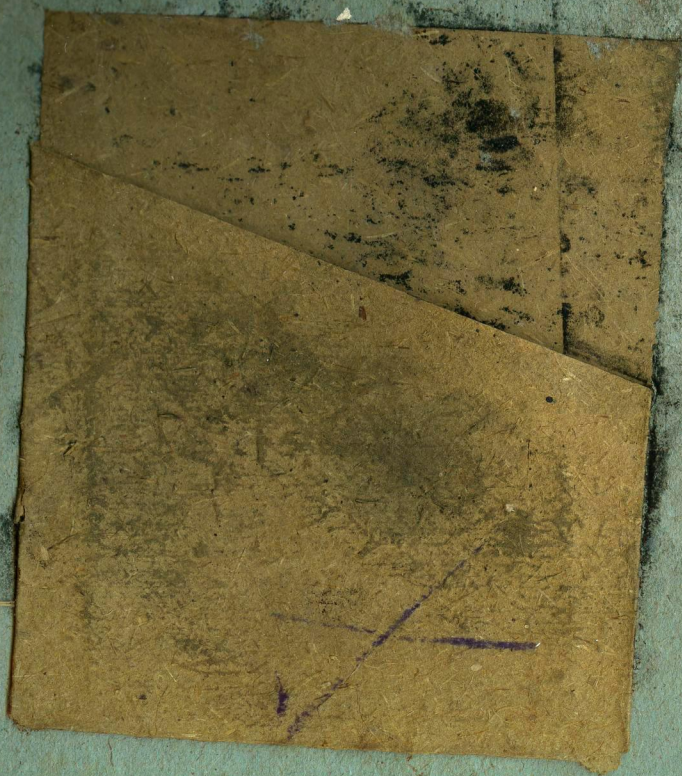
Ціла 3 крб.

V.N. Karazin Kharkiv National University

00721512

0

R. 5817

Бібліографічний опис цього видання
вміщено в „Літописі Українського
Друку“, „Картковому репертуарі“ та
інших покажчиках Української книж-
кової палати.

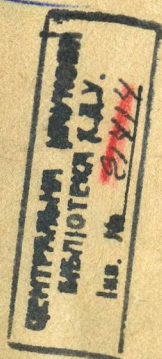
120651

Техкер С. Білокінь. Здано в роботу 19-ІІ—
1934 р. Підписано до друку 14-ІV-34 р. Папір
ар. 62 x 84—48 кг., 7 пап. арк., 1 пап. арк.
92,512 літ. Уповн. Головліта 434. Зам. 315.
Тир. 3235 14 друк. арк.

Друкарня ім. Фрунзе. Харків. Донець-
Захаржевська, 6

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ, КРИТИЧНИЙ
І ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ МІСЯЧНИК

2-3

1934

ДВОУ—ЛІТЕРАТУРА І МИСТЕЦТВО

З М І С Т

Стор.

Т. Г. Шевченко. Тези до 120-річчя з дня народження	5
В. Затонський. Пошана революціонерів. Стаття	13
Країна відзначає юбілей свого великого поета	21
В. Сосюра. Перемога. Поезія	30
Яків Башмак. Сила. Повість (закінчення)	34
Юх. Ружанський. Від'їзд. Поезія	75
Микола Шпак. Ворог. Новела	77
Ар. Копштейн. Рядки про музику. Поезія	87
Юрій Шовкопляс. Інженери. Роман (продовження)	88
Ол. Ведміцький. Атом. Поезія	131
Халм Гільдін. П'ять невимовних днів. Поезія	133
Джон Дос-Пассос. 1919. Роман (продовження)	135
Янка Купала. Нова осінь. Диктатура праці. Поезії	154

Письменники про себе

Ол. Донченко. Творчий звіт	156
Ол. Мар'ямов. Дві книги	160
С. В. Косіор. Розвиток науки і культури в СРСР	162
П. П. Постишев. Боротьба КП(б)У за здійснення ленін- ської національної політики на Україні	165
Д. Галушко. Лицарі зради. Стаття	177
Олександр Хазін. Літературні пародії. (Терень Масенко, Микола Скуба, Натан Рибак)	202
Література, наука, мистецтво	205

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

1914—1934

ТЕЗИ ДО 120-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

1

Дев'ятого березня 1934 року минає 120 років з дня народження Т. Г. Шевченка.

Епоха, до якої належав Шевченко, і яку він так яскраво показав у своїх творах, це — 30-50 р. р. XIX ст., епоха розкладу кріпацько-феодальної системи в Росії та на Україні, коли рушилися кріпацькі відносини, коли все більше „падали економічні сили поміщицького класу і розвивалася сила нового класу — капіталу“ (Ленін — Лекція про державу), а „селянські «бунти», зростаючи з кожним десятиліттям перед визволенням, примусили першого поміщика — Олександра II, визнати, що краще визволити зверху, аніж чекати, поки по-валять знизу“ (Ленін, т. XV, вид. II, стор. 143).

„Йшла боротьба за спосіб проведення реформи між поміщиками і селянами. І ті, і другі відстоювали умови буржуазного економічного розвитку (не усвідомлюючи цього), але перші — такого розвитку, який забезпечує максимальне збереження поміщицьких господарств, поміщицьких прибутків, поміщицьких (кабальних) прийомів експлоатації. Другі — інтереси такого розвитку, який забезпечив би в найбільших, можливих взагалі для даного рівня культури, розмірах добробут селянства, знищення поміщицьких латифундій, знищення всіх кріпосницьких і кабальних прийомів експлоатації, поширення вільного селянського землеволодіння... Боротьба селянських і поміщицьких інтересів... була боротьбою за американський тип буржуазного розвитку проти пруського типу буржуазного розвитку“ (Ленін, том. XI, стор. 349-350). Селянська революція, що назрівала в 50-60-х р. р., мала буржуазний характер.

Проти руху селянських мас поміщики-кріпосники і ліберали представляли єдиний фронт. Революційну масу пред-

ставляло майже одне селянство. Пролетаріат тільки почав відокремлюватися, як самостійний клас.

„Віки рабства настільки забили і притупили селянські маси, що вони не здатні були під час реформи ні до чого, крім розпорошених, поодиноких повстань, скоріше навіть „бунтів“, неосвітлених будьякою політичною свідомістю“ (Ленін).

„Окремі селянські повстання ні до чого серйозного не можуть привести. Селянські повстання можуть привести до успіху тільки в тому разі, коли вони сполучаються з робітничими повстаннями, і коли робітники керують селянськими повстаннями. Тільки комбіноване повстання на чолі з робітничим класом може привести до мети“ (Сталін, розмова з Людвігом 1931 р.).

На оборону всієї селянської маси ставали „одинаки“-революціонери на чолі з великим селянським революціонером, революційним демократом 60-х років Н. Г. Чернишевським, які вели боротьбу за селянську революцію, за знищення старої влади. Героїчно гинучи під ударами самодержавства, вони „лишилися одинаками і зазнали, здавалося б, цілковитої поразки. Насправді ж саме вони були великими діячами тої епохи“ (Ленін, т. XV, стор. 147). Саме до цих кращих людей своєї епохи до „одинаків“-революціонерів, що віддано боролися за інтереси селянства, за повалення монархії і влади поміщиків, належав своєю творчістю і своєю громадсько-політичною діяльністю геніальний поет Т. Г. Шевченко.

2

Вийшовши з найпригнобленіших верств українського покріпаченого селянства, здавленого тисками соціального та національного гніту, відчувши на собі самому весь гнітючий тягар поміщицько-кріпацького укладу, — Шевченко своєю творчістю приніс в українську літературу могутнє обурення й зненависть проти гнобительського ладу, палкий гнів і бажання помсти, що глибоко запеклися в грудях уярмленого панамі і царатом селянства.

Заклик Шевченка до покріпачених мас „громадою сталити обух“, залик до селянської революції — був одвертим проголошенням війни не тільки дворянській монархії і феодально-кріпосницькому землеволодінню, але й усьому дворянсько-буржуазному лібералізму, всім, що хотіли „визволити Росію „зверху“, не руйнуючи ні монархії царя, ні землеволодіння і влади поміщиків“ (Ленін, т. XV, стор. 144).

В умовах України 30-50-х років XIX ст. Шевченко був виразником революційно-демократичного руху пригнобленої соціальною і національним гнітом селянської маси.

„Для марксиста селянський рух є не соціалістичний, а демократичний рух. Він з'являється і в Росії, як і в інших кра-

інах, необхідним супутником демократичної революції, буржуазної по її суспільно-економічному змісту. Він аж ніяк не скерований проти основ буржуазного ладу, проти товарового господарства, проти капіталу. Він скерований, навпаки, проти старих кріпосницьких, докапіталістичних стосунків на селі і проти поміщицького землеволодіння, як головної опори всіх пережитків кріпосництва. Цілковита перемога даного селянського руху тому не усуне капіталізму, а, навпаки, створить ширший ґрунт для його розвитку, прискорить і загострить сутокапіталістичний розвиток. Цілковита перемога селянського повстання може лише створити оплот демократичної буржуазної республіки, у якій вперше з усією чистотою і розгорнеться боротьба пролетаріату проти буржуазії" (Ленін, т. VIII, стор. 361-362).

Шевченко, будучи виразником селянського, протипоміщицького руху, виразником революційності буржуазної селянської демократії, активно борючись проти дворянської монархії і влади поміщиків, не виступав і не міг виступати проти основ буржуазного ладу.

Шевченко по суті був буржуазним демократом: в тодішніх умовах його діяльність, як революціонера, розчищала ґрунт для того, щоб якнайширше розгорнути капіталізм і створити ширший ґрунт для капіталістичного розвитку продукційних сил. Його прагнення майбутнього ладу „без холопа і без пана“, ладу заснованого на „рівності“ і „праві на землю“, бувши відображенням загальних його буржуазно-демократичних позицій, мали, безперечно, в тодішніх умовах кріпацької держави революційне значення. Але вони не йшли далі буржуазно-демократичного устрою („ми діждемося Вашингтона з новим і праведним законом“). Мрії Шевченка про „веселі“, про „і не багаті і не вбогі“ села, про „нерозмежовану землю“, про братерство братне—були дрібнобуржуазними ілюзіями. Уявлення його про майбутнє визволеного селянства, як про щастя дрібних виробників, осілих на сокирою здобутих поміщицьких землях, не виходили за межі буржуазного—за його суспільно-економічним змістом—ладу.

Епоха розкладу кріпацтва, епоха нелюдського гніту, знущань і насильства—виступила в художньому висвітленні Шевченка у всьому своєму ганебному, кривавому вигляді. Відтворюючи добу загнивання кріпацтва, показуючи один із найгостріших періодів в історичному житті Росії та України XIX ст., Шевченко зумів піднятися до такої художньої сили, що його твори справедливо посіли одне із перших місць у світовій художній літературі XIX ст.

Величезна історична заслуга Шевченка полягає ще й у тім, що він підняв, збагатив і розвинув українську літературно-художню мову.

Шевченко в своїй літературно-громадській діяльності яскраво відбив суперечності того класу, з якого вийшов і виразником якого він був. Належачи до епохи 30-50 р. р. XIX ст., епохи назрівання селянської революції, Шевченко втілював у своїх творах риси історичної своєрідності цього селянського руху саме до виходу на суспільну арену робітничого класу, втілював силу і слабкість, могутність і обмеженість цього селянського руху. Шевченко, відбиваючи інтереси покріпачених селянських мас, їх наболілу зненависть, назріле прагнення до кращого, їх палке бажання позбутися гнобительської рабської дійсності, — одноразово відбив і недозрілість цих прагнень, політичну їх незагартованість і обмеженість. Ідеалізація минулого, елементи національної обмеженості, релігійні серпанки — все це було відображенням непослідовності, половинчастості селянського повстання, вузькості і обмеженості того кріпацького гніву, рунором якого був Шевченко. Саме в наслідок відсутності перспектив для перемоги селянського руху тих часів у ліриці Шевченка відчуються нотки песимізму, сумування і навіть розчарування.

Мужньо борючись за національне визволення українських селянських мас, намагаючись піднести їх на боротьбу проти в'язниці народів — царської Росії, відстоюючи загальний фронт боротьби пригноблених всіх народів „від молдаванина до фіна“, — Шевченко проте сам не позбувся вузькості й обмеженості в розв'язанні питань національного визволення, не завжди розрізняючи до кінця трудящих і визискувачів в межах панівної гнобительської нації.

Шукаючи виходу із навколишньої гнітючої рабської дійсності, Шевченко, особливо в своїх ранніх романтичних творах, звертався раз-у-раз до української минувшини, переважно до селянських рухів минулих століть, перебуваючи на той час під значним впливом поміщицької літератури, іноді по націоналістичному висвітлював це минуле, ідеалізуючи козацько-старшинський лад, славословлячи в окремих творах навіть гетьманів. Проте, уже в цих ранніх творах Шевченко всупереч впливам поміщицької націоналістичної літератури виявляв стихійне обурення цих мас проти споконвічного ворога — „лютого панства“. Шевченко при всій його непослідовності чимдалі більше приходив до висновку, що українські, російські і польські пани спільно боролися проти інтересів селянства, спільно заганяли трудящих України в ярмо соціального і національного гніту. Поезія Шевченка все більше палає гнівом до них — „недолюдків“, „лихих людодів“, „рабів з кокардою на лобі“, „варшавського сміття“, „лакеїв в золотій оздобі“, „онуч і сміття з помела його величества“.

Це була зненависть поета — селянського революціонера до ворогів народу, до прибічників кріпосництва і поміщицької влади. Н. Г. Чернишевський, посиляючись саме на Шевченка, в своїх цензурною заборонених текстах відзначав: „Он окончательно разяснил для нас ту истину, которую давно мы предполагали сами. Вот она... Когда малороссы¹ говорят о панах, они только забывают прибавлять, что в числе панов есть и малороссы, потому что этих панов малороссов гораздо меньше, чем поляков. Но к этим панам их отношение точно таково же, как и к польскому большинству панов... Различие национальностей и тут не производит никакой разницы в отношениях... Малорусский пан и польский пан стоят на одной стороне, имеют одни и те же интересы; малорусский поселянин и польский поселянин имеют совершенно одинаковую судьбу“ (Запрещенные цензурой тексты Н. Г. Чернышевского. „Литер. наследство“, № 3, 1932. стор. 101-102).

Зненависть Шевченка до царської Росії була ненавистю поета революціонера-демократа пригнобленої нації до того нестерпучого соціального і колоніального ярма, яке несла російська поміщицько-поліцейська держава всім поневоленим народам кріпосницько-дворянської імперії. У цій своїй справедливій і законній зненависті до ката пригноблених народів Шевченко не завжди чітко і послідовно відрізняв трудящих від визискувачів гнобительської тоді великоросійської нації.

4

В умовах царської Росії революційні твори Шевченка знаходилися під найсуворішою забороною. Проте, постійні переслідування, скажена зненависть, безшабашний потік наклепів і брехні на Шевченка з боку найрізноманітніших прислужників царату, ще вище підносили авторитет поета в очах пригноблених трудящих мас. „Заборона шанувати Шевченка була таким чудовим, прекрасним, напрочуд щасливим та вдалим заходом з погляду агітації проти уряду, що кращої агітації і уявити собі не можна... Після цього заходу мільйони і мільйони „обивателів“ почали перетворюватись на свідомих громадян і переконуватись у правильності того вислову, що Росія є „тюрма народів“ (Ленін, твори т. XVII, стор. 224). Поруч із фізичним винищуванням творів Шевченка провадилась одноразово фальсифікація Шевченка. Починаючи від одвертих чорносотенців і кінчаючи різних гатунків лібералами, панівні класи царської Росії і України руками своїх „культурних діячів“ — досвідчених шахраїв — фальсифікаторів, заходжувалися навколо літературної спадщини Шевченка і нещадно викреслю-

¹ В силу цензурних умов Чернишевський примушений був уживати офіційних урядових термінів, наприклад, термін „малороссы“.

вали з неї все, що палало „мужицьким“ бунтом, коментуючи на свою користь усе, що так чи так піддавалося „обробці“.

5

Трудащі маси України, що століттям заковані були царом, гетьманами, поміщиками та попами, не спромоглися в епоху Шевченка піднятися на широку, відкриту і свідому боротьбу за своє визволення. Лише через кілька десятиліть пролетаріат—єдиний до кінця революційний клас піднявся на чолі мільйонів селянства і вперше підняв їх до відкритої могутньої, переможної боротьби. Робітничий клас під більшовицькими прапорами партії Леніна—Сталіна виступив, як справжній достеменний і єдиний носитель соціального і національного визволення трудящих.

„Жовтнева революція одним ударом розірвала пута національного пригнічення, перевернула старі відносини між народами, підірвала стару національну ворожнечу, розчистила ґрунт для співробітництва народів і завоювала російському пролетаріатові довір'я його національних братів не тільки в Росії, а і в Європі та Азії. Навряд чи треба доводити, що без такого довір'я російський пролетаріат не зміг би перемогти Колчака і Денікіна, Юденіча і Врангеля. З другого боку, безсумнівно, що пригнічені національності не змогли б добитись свого визволення без встановлення в центрі Росії диктатури пролетаріату“ (Із резолюції XII з'їзду РКП(б) з нацпитання).

„Історія народів знає немало революцій, вони відзначаються від Жовтневої революції тим, що всі вони були однобічними революціями. Замінювалася одна форма експлоатації трудящих на іншу форму експлоатації, але сама експлоатація залишилася. Замінювались одні експлоататори і гнобителі другими експлоататорами і гнобителями, але самі експлоататори і гнобителі залишалися. Тільки Жовтнева революція поставила собі за мету—знищити всяку експлоатацію і зліквідувати всіх і всяких експлоататорів та гнобителів“ (Сталін, Питання левінізму, 1933, стор. 573, вид. IX).

Без Жовтневої революції неможливо було визволення українського народу від національного гніту.

„Справжнім, достеменним і єдиним носієм національного визволення трудящих на Україні був і є керований комуністичною партією робітничий клас. Робітничий клас, як найбільш революційний, керував усією боротьбою за перемогу Жовтневої революції на Україні і був в той же час носієм справжнього національного визволення українських трудящих мас. Проти цього визволення на ділі боролися українські соціал-демократи, есери, партії, що входили в Центральну Раду... Тільки наша партія повела робітничий клас і селянство України на боротьбу за повне національне визволення трудя-

ших України і при братерській допомозі руського робітничого класу цього визволення добилася" (З доповіді т. Косіора на листопадовому пленумі ЦК і ЦКККП(б)У).

Тільки наслідком Жовтневої революції Україна, колишня колонія роїсйських капіталістів і поміщиків, об'єкт визиску чужоземних імперіалістів, які в спілці з українською буржуазією та куркульством грабували її природні багатства, експloatували і гнітили українських трудящих,—стала тепер одною із передових індустріальних республік Радянського Союзу. Жовтнева революція забезпечила справжнє соціальне і національне розкріпачення українських трудящих, забезпечила створення справді незалежної, справді вільної, могутньої України, складової частини великого Радянського Союзу.

Українські націоналісти, що знаходяться на службі в чужоземних поміщиків і капіталістів і що підготовляють інтервенцію проти СРСР, для здійснення своєї мети—знищення радянського ладу на Україні та відриву України від СРСР, для встановлення на Україні влади поміщиків і капіталістів, всі вишкребки петлюрівщини, наймерзотніші і найпідліші зрадники українського народу, прислужники чужоземних поміщиків і капіталістів, які об'єдналися проти робітників і селян України, намагались і намагаються використати заклики Шевченка до боротьби проти старої дореволюційної Москви—в'язниці народів царської Росії, для відриву Радянської України від СРСР.

„Немає більше Москви, старої дореволюційної тюрми народів царської Росії. Ця Москва знесена Великим Жовтнем, що знищив владу поміщика, фабриканта, генерала, куркуля, владу батога й кайданів для робітників і селян.

„Є нова Москва—центр Союзу Радянських Соціалістичних Республік, столиця батьківщини міжнародного пролетаріату і пригноблених трудящих мас усього світу. Є нова Москва—центр притягання всього передового людства. Є нова Москва—символ боротьби за остаточне знищення кабали, експloatації і гнобительства в усьому світі.

„З любов'ю і надією взирають в бік цієї нової Москви пролетарі і трудящі всього світу. З ненавистю і злістю дивляться на неї капіталісти, поміщики, банкіри, всі сучасні рабовласники.

„І від цієї Москви хоче відірвати робітників та колгоспні маси України українська націоналістична контрреволюція, щоб знову накинати на їхню шию ярмо колоніального рабства" (З виступу тов. Постишева П. П. на листопадовому пленумі ЦК і ЦКК КП(б)У).

Ленін високо цінив великих борців минулих епох визвольної боротьби. Він не раз підкреслював, що ніхто не посміє

закинути більшовикам, що „вони не вміють цінити величезної історичної заслуги цих кращих людей свого часу, не вміють глибоко шанувати їх пам'яті“ (Ленін, т. I, стор. 164). Ми повинні дати належну оцінку великому поетові і художнику Т. Шевченкові, відокремивши в його творчості палку революційно-демократичну сторону, критику дворянсько-поміщицького ладу від властивих цьому виразникові психології закріпаченого селянства елементів націоналізму, націоналістичної ідеалізації минулого, ідеалізації дрібновласницького „щастя“.

Націоналістичний переродженець М. Скрипник у статті „Про одне непорозуміння“ писав: „Шевченко з його соціалістичною ідеологією може стати нашим прапором, що на ньому ми загострюємо свою соціалістичну політику“. Це визначення нічого спільного немає з марксизмом-ленінізмом, з ставленням нашої партії до Шевченка.

Для пролетаріату, що будує новий соціалістичний світ, для мільйонних мас колгоспників, творчість великого революційного українського поета Шевченка, поруч з літературною спадщиною великих революціонерів-демократів Чернишевського і Добролюбова — входить в той успадкований від революційного минулого фонд, який повинен бути критично використаний при побудові соціалістичної культури.

Відділ культури й пропаганди ленінізму
ЦК КП(б)У

ПОШАНА РЕВОЛЮЦІОНЕРОВІ

Минуло 120 років від народження та 73 роки від того часу, як помер Тарас Шевченко.

Шевченко визначається, насамперед, як геніальний поет. Але величність його, як поета, нерозривно пов'язана з його революційністю, з тим, що він ніколи ні в чому не цурався своєї верстви—гнобленої, закріпаченої селянської бідноти.

Завдяки своїм винятковим здібностям та щасливому збігові обставин, він, що скоштував буквально на власній шкурі жахливої долі кріпака, на 26 році свого життя став вільним, дістав далі освіту, став визнаним митцем. Але не купило його тим панство, не зламала пізніше й десятирічна каторга, не зрадив він свого „простого народу“, що в умовах поміщицького ладу російської поліційної монархії був так тяжко гноблений соціально й національно.

Геніальний кріпак в тих жахливих умовах не зламався, а своєю відверто-селянською мовою кинув лозунги селянської революції, закликав нагострити сокиру на царя, на панів, викривав обдурювання попівське, добираючись до самого „царя небесного“, що теж „мабуть радиться з панами“.

Щира любов до гноблених, люта ненависть до визискувачів,—ось що надає нечуваної сили й глибини Шевченковій поезії. Досить нагадати уривок із твору „Кавказ“:

„...Лягло кістками
Людей муштрованих чимало,
А сліз, а крові? Напоїть
Всіх імператорів би стало,
З дітьми і внуками втопить
В слюзах удових. А дівочих,
Пролитих тайно серед ночі!
А матерніх гарячих сліз!
А батькових старих кривавих!
Не ріки—море розлилось
Огненне море! Слава! Слава!
Хортам і гончим, і псарям
І нашим батюшкам царям
Слава!

О! Шевченко був далеко не пацифіст, він не боявся на-родної розправи з гнобителями. Він мріяв, як потече сторі-

ками у синєє море кров панська, він оспівував селянські повстання, пожежі маєтків, купи трупів побитої кріпаками шляхти, він не соромився зустрічі з „варнаком“, який „різав все, що паном звалось, без милосердя і зла“.

Шевченко люто ненавидив ворогів трудящих, гнобителів, так само, як умів він палко любити представників свого класу.

Але й там, де Шевченко безпосередньо не кличе до помсти, він уміє показати життя так яскраво, з таким повнокровним реалізмом, саме тому, що під тим є внутрішня напруга соціального змісту.

„...Голоду раді та бога благають,
Щоб ще хоч годочок хлібеш не рожав,
Тоді б у Парижі та в іншому краю
Наш брат хуторянин себе показав“.

Поезія Шевченка, як і малювання, не об'єктивне спостереження, тим більше, на естетська забавка. Про що б він не писав — чи про „садок вишневий коло хати“, чи про селянських дівчат, чи про „Катерину“, чи „Марію“ — скрізь яскраво видно класову позицію автора. Шевченко був справжній демократ, тим більше, що йому нічого було „низходити до страждущих братів“, бо він сам з того кріпацтва вийшов.

Шевченко — незламний великий революціонер, що шукав виходу з кріпацької тюрми народів на шляхах селянського повстання. Він був його виразником і співцем. Тим він нам споріднений.

Але, шануючи пам'ять Шевченка, ми не збираємося підмальовувати його під послідовного революціонера, під більшовика.

При всій своїй безперечній революційності, позиції Шевченка повні суперечностей.

Інакше й не могло бути, бо, поперше, повний суперечностей був стан тих поневолених селянських мас, які репрезентував, за розкріпачення яких боровся Шевченко.

Подруге, хоч який незламний був Шевченко, цей геніальний одинак з кріпаків серед культурно-дворянського оточення, але він не зміг цілком уникати впливу панської культури.

Ідеалізація минулого характеристична особливо для перших років творчості Шевченка. Його не можна розглядати, як такого, що не розвивався протягом десятиріччя своєму творчому житті. Навпаки, ми знаємо, як могутньо й швидко зростав Шевченко від стихійного селянського бунтарства „Гайдамаків“ до, записаних у щоденнику останніх років життя, думок про революційне значення техніки.

Потрете, треба підкреслити різницю історичних епох, відмінність соціальної структури, а звідси й політичних

завдань доби панування деспотії Миколи I і нашої доби, доби пролетарської революції та будівництва соціалізму.

Коли на всі ці моменти не зважати, то образ Шевченка буде спотворений.

Це не раз і намагалися зробити різні контрреволюційні елементи від одверто буржуазних (ще раніше—дворянських) націоналістів через усяких Петлюр, Шаповалів, Чечелів, Винниченків, які маскувались під соціалізм, аж до Річицьких, Пилипенків, Озерських та інших, що прикривалися парт-квитками та марксівською фразеологією.

Усі вони—хоч іноді й по різному—фальшували Шевченка. Коли Грушевський 1914 року писав що — „робити з Шевченка щось таке, чому немає місця в рамках російської державності і російської церкви, з його імені — гасло протесту проти політики правительства, проти нинішнього режиму, проти всього укладу російського життя — це щось недоумінне“, — то це зовсім не є наївна спроба обдурити царську цензуру й поліцію, це є спроба буржуазного ліберала, який сам стояв за утоду з царатом, вихолостити революційний зміст Шевченка.

Ще раніше те саме старанно робив П. Куліш, намагаючись всіляко тримати в рамках українофільської пристойності „напів'яну музу Шевченка“ (так Куліш характеризував творчість митця). Відомо, що Куліш, як і наступні редактори наступних видань Шевченка не зупинялися навіть перед підробленням тексту.

Так звані просвітяни з панків, українолюбів, з хуторян куркулів, з національної буржуазії та буржуазної інтелігенції, що боролися чи мріяли про боротьбу за своє місце під сонцем з конкурентами з іншої національності (росіяни, євреї), на перше місце висували Шевченкову любов до батьківщини, до рідної мови. Вони цитували з присмаком ті твори поета, де він оспівував Дніпро, степи, гори й соловейка, калину й козака, чи там дівчину; старанно чіплялися вони за елементи націоналізму, намагаючись прикрити авторитетом Шевченка навіть свій антисемітизм.

Ця лінія на фальсифікацію та тенденційне висвітлення творчості Шевченка була продовжена й розгорнута особливо після перемоги пролетарської революції, коли контрреволюції особливо потрібна стала так звана „самостійність“ та шалене розпалювання зоологічного націоналізму, як зброя проти переможного наступу більшовизму.

Старано замовчуючи безперечну революційність Шевченка, його ворожість до всяких гнобителів, в тому числі й до українського панства, вони робили з образу поета ікону буржуазно-куркульського націоналізму.

Справді, як писав поет з іншого приводу про християнського бога, —

„Перед образом твоім
Неутомимій поклони
За кражу, за війну, за кров...“

Так само клялися іменем „батька Шевченка“ для обдурювання трудящих ті, що розстрілювали робітників, мордували сільську бідноту, запродували „неньку Україну“ німецькому кайзерові чи то іншим загарбникам, організовували єврейські погроми.

Одверті бандити, як і просвітяни, спотворювали великого поета досить грубо. Далеко тонша була робота тих, які „тихою сапою“ розкладали радянський тил, іноді пролазячи навіть до лав партії (зокрема чимало нашкодили в самому інституті Шевченка).

Ці, навпаки, не тільки не зменшують, а всіляко підкреслюють революційність Шевченка. Вони раді возвеличити Шевченка вже не як цілком пролетарського, то хоч напівпролетарського поета, вони галасують про його революційну послідовність, соціалістичність, мало не більшовизм, але все це для того, щоб авторитетом Шевченка, як революціонера, освятити ті висновки, що їх можна зробити з певних висловів Шевченка, коли брати їх некритично, без марксівського аналізу, не в історичному аспекті.

Просто фашисти, коли вони не маскуються, а мають нагоду висловитися одверто, плюндрують Шевченка ще з інших одверто-буржуазних позицій.

Донцов признається у „Віснику“ 1932 р., що він не захоплюється Шевченком, бо в того поняття національної свідомості однібічні, бо його писання — це ж апологія бунтарства. З культом Шевченка давно, каже він, треба покінути.

А ось Хвильовий у романі „Вальдшнепи“ устами свого героя Карамазова (фашист із партквитком) висловлюється, що „закобзарену психіку можна виховати тільки, так би мовити, „загаваятизованим“ капіталом“. Тобто, висловлюючись простою мовою, всупереч шевченківській орієнтації на „громаду в сіряках“, Хвильовий вимагає поетичного оспівування капіталу. Далі той таки Карамазов, а суттю Хвильовий, обрушується на Шевченка, як на малокультурну й безвольну людину. І це цілком зрозуміло, бо фашисти підносять культ „сильної“ людини, що стоїть над масами та над ними панує, і хто не визнає, мовляв, такої європейської, тобто фашистсько-капіталістичної культури, той малокультурний, до того ж безвольний. Так говорилося про Шевченка, якого не зламали 10 років дисциплінарного батальйону миколаївської армії, про Шевченка-кріпака, що з пастушка, з панського казачка виріс мало не до рівня Чернишевського, про поета, що відіграв в українській літературі, в процесі творення української літературної мови роль, яка певною мірою нагадує роль Пушкіна в російській літературі.

Шевченко плоть від плоті закріпаченого селянства тих часів, коли догнивав феодально-кріпацький лад. Про що мріяв кріпак— про вільне життя без холопа й без пана, збирати жито з свого поля. От мета! А об'єктивно то був процес переходу на капіталістичні рейки господарювання. Об'єктивно справа йшла в кращому разі — через селянські повстання — про буржуазну революцію, в гіршому — шляхом угоди буржуазних верств та певних маневрів кріпосників — про купу селянську реформу з більшим чи меншим звільненням селян від землі.

Кріпацька маса тих часів хвилювалася, хоча, як то характеризував Ленін, „забита віками неволі, була нездатна на щось більше, ніж окремі, розпорошені повстання, скоріше навіть бунти, не освітлені політичною свідомістю“.

Шевченко твердо стояв за революційний шлях, за відібрання землі від поміщиків і навіть за фізичне знищення гнобителів та їхньої держави. Тобто він цілком стояв за плебейську розправу з феодалізмом. Він добре розумів, що справа потребує повалення цілої соціальної піраміди з самодержцем на чолі. Звідси його зненависть до царів, ореол яких, підтримуваний церквою, ще далеко тоді, особливо серед селянських мас, не був розвінчаний.

Зненависть до царя у Шевченка зумовлювалась також і національним пригніченням, бо російські царі „край веселий, степ широкий панам роздали“. Шевченко був рішуче проти царя, за збройне селянське повстання. Він був революційний буржуазний демократ.

Цікаво, що 1858 р., тобто повернувшись із заслання, Шевченко пише:

„... коли
Ми діждемося Вашінгтона
З новим і праведним законом?
А діждемось таки колись...“

Це не означає, що Шевченко повинен був свідомо обстоювати буржуазний лад та капіталістичний визиск. Справжнє обличчя тієї буржуазної „демократії“ він навряд чи міг уявити, як, звичайно, не міг уявити також розвитку пролетаріату та його провідної ролі в здійсненні переможної революції та визволенні трудящого селянства від соціального й національного гноблення.

Але, мріючи що братерське життя у „веселих селах“, хоч і „небагатих, та й не вбогих“, Шевченко відчував безвихідь того села. Звідси так помітні у Шевченка нотки нудьги тої, що ще кріпачка мати в своїх піснях переливала в малу дитину... А й не тільки тої, але й песимізму бійця, що шукає й не бачить ясного виходу. В усякому разі він був сміливий боець, не мирився з ганебною дійсністю того часу і розкриваючи жахливі картини нелюдського гніту, загинання, розкладу, підлоти, що характеристичні для доби „фельдфебеля на троні“

Миколи І, зумів знайти слова й форми такої художньої сили, що вони й тепер печуть і тепер картають ворогів трудящих мас.

У Шевченка, особливо молодого, пробивалися у „Тарасовій ночі“, „Гайдамаках“ помітні риси націоналізму — гетьмани у золотих жупанах виступають одностайно з сіряками, — та й пізніше, навіть у такому творі, як „Сон“, є певна ідеалізація козаччини.

Це явний відбиток впливу козакофільських історій типу Кониського та ін., впливу оточення частини українського панства, як от Куліш, та ін., українофільство якого (цілком вірноповіддане) виходило від конкуренції з російським дворянством. Можливо ще більший вплив мали „Думи козацькі“ та погляди тих селянських мас, з яких вийшов сам Шевченко. Цілком зрозуміло, що панівною ідеологією буває ідеологія панівних верств. Цілком зрозуміло, що той козацький епос складався під впливом козацької верхівки, як уже потім „науково“ обґрунтувався в дворянській історіографії. Досить того, що Шевченко, всупереч всіляким Кулішам, вносив у свою інтерпретацію гайдамаччини яскравий плебейський струмок (постать Яреми), досить того, що закликав закріпачене село до кривавої помсти панам. Тим ці його твори відображали величезне революційне значення. Але того, що в них є далеко не співзвучні пролетарському інтернаціоналізмові ноти, не слід приховувати. Не слід забувати про заклик до єднання українців і убогих, і багатих, бажання, щоб повстали гетьмани. Але також не дозволено змазувати, що сам Шевченко не стояв на місці і згодом йому самому дедалі більше розкривалися очі на дійсну роль тієї таки гетьманщини. От 1847 р. пише він „За байраком байрак“:

„Як запродав гетьман
У ярмо християн,
Нас післав поганяти.
По своїй, по землі
Свою кров розлили
І зарізали брата“.

То ніби розповідає тінь козака, з тих, що їх за кайнове діло „земля не приймає“. Так у формі фантастичної балади висловлює Шевченко глибоку думку про те, чим дійсно була гетьманщина. І цікаво, що в „Кобзарі“ видання 1931 року за редакцією Річицького до цього місця є примітка:

„Невідомо, про якого саме гетьмана говорить Шевченко — може про Дорошенка, може Богдана Хмельницького“.

От так, замість пояснити читачеві дійсну думку Шевченка, компанія Річицького обминає питання, переводячи його в площину архівних історичних довідок, а якщо до того невідомо, нібито, про кого мова мовиться, то тим самим справа про гетьманщину „залишається без наслідків“.

Так само щодо земляків панів та підпанків з українців. Уже сам Шевченко прекрасно розуміє їхню роль і взаємини з українським мужиком. З яким сарказмом він виводить „потомга гетьмана й демократа“, який у „свитині ходить між панами та п'є горілку з мужиками“ — це на ярмарку, а в своєму маєтку визискує кріпаків, знущається з дівчат тощо, як кожен пан.

„Німії й подлії раби“, „підніжки царськії, лакеї“ — так частує Шевченко своїх земляків, панків-лібералів, що „люблять на братові шкуру, а не душу“.

Саме на авторитет Шевченка покликається Чернишевський, обстоюючи думку, що малоросам (така тоді була офіційна термінологія) не легше було від того, як би пани в них були тієї самої нації. Той таки Чернишевський, підкреслюючи, що у панів польських і панів українських спільні інтереси, як, навпаки, однаково важка доля селян українців і поляків. Шевченко був щільно зв'язаний з тодішніми польськими революціонерами і очевидно він сам відрізняв ляхів-магнатів від поляків-революціонерів, демократів. Так само щодо єврейської справи відомий спільний виступ Шевченка з Чернишевським проти антисемітського випадку російського журналу „Иллюстрация“. Взагалі він підтримував щільні зв'язки з кращими представниками тодішньої російської демократії, а з такими, як Чернишевський, Добролюбов, Курочкін, будучи їхнім однодумцем, перебував у близьких дружніх стосунках. Невідомо, хто перший з них висунув думку про сокиру, яку треба гострити. Але цього образу вживає і Шевченко у відомих віршах, і Чернишевський у листі до Герцена, коли останній, захопившись царською реформою кріпацтва, готовий був „молебень служить“, а Чернишевський радив краще „сокиру гострити“.

Отже, Шевченко не переносив на всю російську культуру, на всіх росіян зненависті до російської тюрми народів, хоч його поетичні формулювання щодо московщини іноді не чіткіші, ніж уявлення про українське минуло — гетьманщину, козаччину.

Дивно було б вимагати пролетарської послідовності від селянського революціонера того часу.

Але тільки закляті вороги українського народу, українських працівників мас можуть кожний Шевченків вислів проти старої царської Москви відносити до Москви нової, нашої, пролетарської. Стара тюрма народів таки потребувала, щоб її розбили, її було за що ненавидіти. Але старе вже знесено Жовтневою революцією. Нині Москва Леніна-Сталіна є батьківщина міжнародного пролетаріату, надія пригноблених цілого світу. Від цієї Москви відривати українських робітників та селян намагатися можуть тільки їх вороги.

Отже, коли всілякі гетьманці, петлюрівці та інші відверті й приховані націоналісти, в тому числі й націоналістичні пе-

перодженці, розпалюючи зоологічний шовінізм, хапаються за Шевченка, ми кажемо: геть з брудними руками! Шевченка вам не віддамо. А що є в ньому такого, що нам не підходить — на це ми самі відверто вказуємо.

Можна ще відзначити ряд непослідовностей і певних хитань у Шевченка. Приміром, пророкуючи що „розкуються незабаром заковані люди“, що „настане суд, потече панська кров сторіками“, він водночас закликає: „Схаменіться, будьте люди, бо лихо вам буде“. Виходить так, що закликаючи селян до помсти, він ще сподівається, що якісь пани можуть схаменутися і бути людьми.

Така сама нечіткість у Шевченка щодо релігії. Він безсумнівно і безперечно ненавидить усяких жерців: і довгогривих православних, і голених католицьких. У борні проти релігії, панів він доходить іноді до богохульства, обвинувачуючи бога, що він бачить і терпить неправду, що допомагає гнобителям, і, мабуть, ще радиться з ними, як тримати в покорі мужика. Тим більше знущається Шевченко з канонізованих церквою святих царів, він розносить християнську містику втілення Христа бога через діву Марію, даючи одночасно зворушливий образ дівчини — матері. Але сам деінде ще шукає свого бога. І це в ньому не тільки звичайна для його епохи форма вислову, бо навіть там, де він пропонує „з багрянлиць онучі драти, явленими піч топити“, він звертається саме до того таки Христа спасителя, що його в християнських молитвах звать „світом ясним“ „світом тихим“. Шевченко наче переконує того спаса, що його недобито, „стрепенися та над нами просвітися“.

І все ж таки православіє Шевченко підривав не менш, як самодержавство. Недарма такі люті були на нього попи. Хоч іноді — особливо попи автокефальні — намагались правити молебні та панехиди перед образом „батька Тараса“, використовуючи кадильний дим для отруювання мас.

Але не вдасться сфальшувати Шевченка не те, що попам, а й тоншим лицемірам. Виросла та „громада у сіряках“. Вже з вола на трактор, на комбайн пересіла. Вже не священними ножами, а новітніми танками охороняють себе трудящі нашої країни від цієї європейської (чи азійської) фашистської цивілізації.

Пролетаріат уміє цінити великих борців минулих епох визвольної боротьби, розуміє їхні історичні заслуги, шанує їхню пам'ять.

КРАЇНА ВІДЗНАЧАЄ ЮВІЛЕЙ СВОГО ПОЕТА

НА УРОЧИСТОМУ ЗАСІДАННІ

11 березня, в день сто двадцятих роковин з дня народження великого поета-кріпака, співця пригноблених мас — Тараса Григоровича Шевченка у залі засідань сесій Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету зібралися радянські письменники, художники, музики, наукові працівники, представники преси, кращі ударники харківських заводів, фабрик.

У дипломатичній ложі — представники чужоземних консульств.

Опів до восьмої заст. наркома освіти УСРР тов. Хвиля вступною промовою відкриває урочисте засідання інституту Т. Г. Шевченка разом з ІЧП літератури, літературною комісією ВУАМЛІН, оргкомітетами письменників, художників та музик України, ВУК Робос, Робмис та представниками преси.

— Ми шануємо сьогодні Т. Г. Шевченка, — говорить тов. Хвиля, — як великого поета, як великого революціонера - демократа, що своєю

творчістю і громадсько-політичною діяльністю належав до тих кращих людей своєї епохи, які віддано боролися за інтереси пригнобленого селянства, за повалення монархії і влади поміщиків.

На пропозицію тов. Хвилі пам'ять Т. Г. Шевченка вшановують вставанням. Оркестр і хор виконують „Заповіт“ великого поета-борця.

— Ми повинні дати належну оцінку великому поетові і художникові Т. Шевченкові, відокремивши в його творчості палку революційно-демократичну сторону, критику дворянсько-поміщицького ладу від властивих цьому виразникові психології закріпаченого селянства елементів націоналізму, націоналістичної ідеалізації минулого, ідеалізації дрібновласницького „щастя“.

— Шевченко, — далі говорить т. Хвиля, — багато помилявся, багато дечого не розумів.

У своїй справедливій, законній ненависті до ката при-

гноблених народів він не завжди чітко, послідовно відрізняв трудящих від визискувачів гнобительської тоді великоросійської нації.

Пролетаріат, більшовики, як говорив Ленін, уміють шанувати й цінити величезні історичні заслуги кращих людей свого часу, великих борців минулих епох визвольної боротьби.

Тов. Хвиля говорить про ті всесвітньо-історичної ваги перемоги, які здобув робітничий клас у спільці з трудящим селянством на одній шостій частині земної кулі — в СРСР.

— Ці перемоги стали можливими лише тоді, коли на історичну арену вийшов пролетаріат, керований більшовицькою партією, партією Леніна-Сталіна.

Згряя націоналістів різних гатунків ширить брехні на країну будованого соціалізму — братерську спілку раніш гноблених націй, на Радянську Україну. Українські націоналісти намагаються по своєму тлумачити Шевченка, всіляко фальсифікують його.

— Радянська Україна може пишатися величезними досягненнями на господарському фронті, на фронті національно-культурного будівництва. Під керівництвом більшовицької партії, під керівництвом такого геніального вождя, як наш великий Сталін, вона піде далі, від перемоги — до перемоги.

Тов. Хвиля під бурхливі оплески закінчує:

— Хай живе наша комуністична партія, хай живе лю-

бимий вождь трудящих усього світу — тов. Сталін.

До президії урочистого засідання обрано т. т. Попова, Любченка П., Затонського, Хвилю, Кіллерога, Войцехівського, Шелехеса, Горбаня, Загорського, Шабльовського, Тичину, Тарана, Гаріна, Любченка М., Ткача, Городського, Семенка, Коряка, Петрицького, Кас'яна, Козицького, Крушельницького, Ужвій, Литвиненко-Вольгемут, Терещенка і Щербину.

Під бурхливі оплески до почесної президії обирають Політбюро ЦК ВКП(б), Політбюро ЦК КП(б)У та персонально М. Горького, Дімітрова, Попова й Танева.

З великою доповіддю про творчість і громадсько-політичну діяльність Т. Г. Шевченка виступив тов. Хвиля.

У своїй доповіді тов. Хвиля підкреслив, що ми зробили велику помилку, коли б вважали, що революційні демократи 30—50-х років минулого століття були пролетарськими революціонерами. Зокрема, Шевченко не є пролетарський революціонер. Відбиваючи настрої закріпаченого селянства на Україні, відбиваючи настрої пригнобленої людності, що задихалась в умовах реакції Миколи І, Шевченко був революціонером, але не пролетарським, а дрібнобуржуазним, що з позицій дрібнобуржуазної демократії вів боротьбу проти кріпацтва, проти поміщиків, проти царату.

І в творчості Шевченка ми спостерігаємо відбиток тих

вагань, що характеризують революційний рух селянства. В одних творах Шевченка ми бачимо протест проти бога і попів, а в інших — надію на те, що бог покарає катів, які гноблять експloatовані маси. Так, 1860 року Шевченко писав:

„... Будем брате,
З баганиць онучі драти,
Люльки з кадил закуряті,
„Явленіми“ піч топити.
Кропилами будем, брате,
Нову хату вимітати“.

У своїй творчості Шевченко був під впливом українських націоналістів, у своїх творах він оспівував українську романтику. В його творах перших часів встають гетьмани і старшини, що ніби-то йшли єдиними лавами з козацькою головою, з трудящими мамами.

У „Гайдамаках“ Ярема звертається до минулого України, він сподівається, що гетьмани і старшина звільнять Україну. Шевченко в цьому творі віддав дань тому оточенню, в якому він опинився.

Але зрозуміло, що Шевченко, який вийшов із кріпацької сім'ї та зазнав багато злиднів, не міг бути одних думок з українськими панами, як от Куліш та інші.

Шевченко ненавидів царат, і царська бюрократія, жандарі і церква платили йому тим же. Українські панки — Куліш, Костомаров та інші в III-му відділі власної його величності канцелярії клялись у вірності царату, цькували Шевченка.

Але разом з Шевченком активно боролися проти ца-

рату російські революційні демократи на чолі з Чернишевським. І як би націоналістична зграя не пробувала опльовувати російську революційну демократію, цього їм не закреслити.

У своєму щоденникові Шевченко висловлює радість з того, що він залишився незламним, таким, яким він прибув в Орську фортецю. Він закликає пригноблену людиність повстати проти панів, проти царя, проти ладу визискування та пригноблення. Він пише:

„О, люди люди небораки.
На що здалися вам царі.
На що здалися вам псарі.
Ви ж такі люди, не собаки“.

У творі „Я нездужаю нівроку“ Шевченко закликає до того, щоб

„... збудить
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух сталить,
Та добре вигострить сокиру,
Та й заходитись вже будить...“

Ці Шевченкові слова збігаються з тими словами, які Чернишевський писав до Герцена:

„...Нет, наше положение ужасно, невыносимо, и только теперь может нас избавить, и ничто, кроме топора, не поможет... И пусть ваш „Колокол“ благовестит не к молебну, а звонит в набат. К топору зовите Русь. (З листа Чернишевського „Письмо русского человека“, оголошеного в „Колоколе“ 1859 р.).

Коли порівняти це з листами Куліша до Шевченка,

де український ліберал закликав поета—революціонера „не бряцати саблею“, щоб у його творах було „поменше крові“, то видно буде, що Шевченко звільнявся зпід впливу українських поміщиків-лібералів, стаючи в одну шерegu з революційними демократами Росії.

І не дивно, що після смерті Шевченка Куліш, цей яскравий представник українських поміщиків-лібералів, називав музу Шевченка „полуп'яною“.

Українські націоналісти пробують фальсифікувати Шевченка, пробують подати його антисемітом. Тов. Хвиля наводить ряд документів, які свідчать, що Шевченко, гостро виступаючи проти євреїв-визискувачів, в той же час разом з Чернишевським та інш. різко виступив проти антисемітських вибриків журналу „Иллюстрация“. У цьому листі Шевченко писав, що журнал Чернишевського „Русский вестник“ „первый предоставил торжественную манифестацию русских и польских писателей против „Иллюстрации“, которая, нося европейское имя, дышет временем Иоанна IV Грозного в своих суждениях о евреях“.

Цих документів українські націоналісти не згадують. Навпаки—Грушевський та інші націоналісти пробують „примирити“ Шевченка з царатом, який він гостро ненавидів. І водночас вони пробують вороже ставлення до Москви Миколи І перенести на сучасну Москву, соціалістичну батьківщину трудящих мас,

Москву, що є столиця світового пролетаріату.

Нинішній Ленінград—місто Леніна—це не колишній Санкт-Петербург! Ленінград і Москва—це міста, де пролетарі, під керівництвом партії Леніна—Сталіна, з прапором Леніна—Сталіна, будують соціалізм!

Українські націоналісти нервують, коли ми підходимо до Шевченка, до його творчості, з наших більшовицьких позицій, коли ми викриваємо всі помилки Шевченка, коли ми використовуємо в його спадщині те, що є в ньому революційного. Ми пишаємося тим, що українські трудящі маси висунули з своїх лав такого геніального поета-революціонера, як Тарас Шевченко. Ми пам'ятаємо, що в найтяжчі часи реакції Шевченко закликав до сокири, що він разом з кращими революціонерами-демократами Росії закликав до боротьби проти царату, проти панів.

Радянська Україна, що під прапором Леніна—Сталіна будує соціалізм, шанує і цінить Шевченка, як великого революційного поета. І трудящі цілого Радянського Союзу шанують його разом з нами.

Далі з доповіддю про спадщину Шевченка вступив керівник інституту ім. Шевченка т. Шабльовський, що в своїй доповіді викрив спроби українських націоналістів фальсифікувати Шевченка. Тов. Шабльовський низкою документів, що є в інституті ім. Шевченка, продемонстрував, як еволюціонував поет, які по-

правки він вносив у свої твори. Ці поправки свідчать про те, що Шевченко підкреслював у своїх творах соці-

альні моменти, всупереч національним.

Після доповіді відбувся великий концерт.

НОВЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ПОЕТА

У зв'язку з 120 річницею Харківський інститут ім. Шевченка провів величезну роботу щодо вшанування пам'яті поета.

Тепер готують десятитомне академічне видання всієї літературної і художньої спадщини Т. Г. Шевченка. Це перше повне видання поета. Досі виходили двотомники, тритомники в „обробленні“ націоналістів Куліша, Єфремова, Річицького, які по шкідницькому перекручували текст.

Видання, яке тепер готує інститут Шевченка, буде першим науковим виданням. Тут будуть вміщені всі рукописи поета, допоміжні матеріали,

автографи, документи з „третього відділу“ імператорської канцелярії.

Вперше у цьому виданні опрацьовано прозову творчість Шевченка, яку весь час ігнорували українські націоналісти, бо всі оповідання й повісті письменник писав російською мовою.

Перші два томи мають вийти незабаром, один з них наприкінці квітня.

Вперше в історії наш радянський читач матиме можливість прочитати і обізнатися з справжнім не сфальсифікованим текстом творів Шевченка.

КАРТИННА ГАЛЕРЕЯ

Дуже велику роботу в зв'язку з 120-річчям з дня народження Шевченка проробив інститут його імені, щоб утворити картинну галерею і музей поета.

Картинну галерею вже закінчено. Її відкрито в ювілейні дні для огляду широкими масами трудящих.

Досі малярська творчість Шевченка була майже не відома. Багато малюнків були розкидані по різних архівах або перебували в приватних руках, тим часом як малярська спадщина Шевченка являє собою величезний чинник

в історії розвитку революційної культури.

Вся малярська творчість Шевченка, як і його поезія, спрямована проти придворної, дворянської — ліберальної художньої творчості, що панувала за тих часів (Бруні, Брюлов, Венеціанов та інші).

Шевченко вперше в Росії почав вживати способу гравіювання на міді (офорти), щоб поширити мистецтво в селянські маси. Брюлов свої картини продавав за тисячі і, звичайно, їх придбати могли лише царська фамілія та дворянство, а „офорти“ Шевченка

розходилися масовим тиражем.

У галереї вже зібрано понад 500 малюнків Шевченка, а їх є близько 900.

Зібрано в музеї і меморіальні речі, рукописи, автографи, документи, видання Шевченка і всі критичні твори про нього.

ВИСТАВКА БІБЛІОТЕКИ ВУАН

Державна бібліотека ВУАН на відзнаку 120-річчя відкрила 12 березня виставку літератури, присвяченої життю, революційній та літературній діяльності великого поета.

Виставка подає матеріали під гаслом марксо-ленінського висвітлення образу Шевченка про боротьбу за Шевченка, з націонал-фашистськими угрупованнями на Україні й за її межами, історико-літературні, біографічні та критичні матеріали. На виставці поруч з матеріалами українською та російською мовами є також і матеріали чужоземними мовами: німецькою, англійською, польською, чеською та іншими.

Великий розділ виставки репрезентований виданнями „Кобзаря“ та інших творів Шевченка від 1840 го року.

ЮБІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ШЕВЧЕНКА РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ

З нагоди ювілею ЛенГІХЛ видає дві книги, присвячені поетові. Основною книгою буде вперше публікований відомий переклад „Кобзаря“, що його зробив Ф. Сологуб. Цей переклад поетичними вла-

стивостями перевищує все, що до нього зробили руські перекладачі „Кобзаря“.

Для цього треба усіх радянській громадськості чимало докласти енергії. У всякому разі потрібно зробити все, щоб спадщина Тараса Шевченка була зосереджена в музеї.

Є так само цінні та рідкі архівні літературні матеріали, літографічні портрети Шевченка на різних етапах творчості.

Виставку організовано з такими розділами: класи і класова боротьба в кріпацькій Росії першої половини XIX сторіччя; Шевченко і кріпацтво; Шевченко і царат; Шевченко та релігія; дореволюційні та радянські видання його творів; Шевченко в музиці та малярстві; боротьба за Шевченка; Шевченко в висвітленні української фашистської білої еміграції; Шевченко і пролетарська революція; партія в боротьбі з націоналізмом на два фронти.

Загальна кількість літературних матеріалів виставки становить понад 1000 літературних експонатів.

Переклади Ф. Сологуба, крім своєї високої поетичної культури, важливі тим, що охопили найбільшу кількість

революційних поем Шевченка. („Кавказ“, „Сон“, „Катерина“, „Гайдамаки“ та ін.), а також багато ліричних віршів.

Звичайно, революційний пафос Шевченка навіть в перекладах Сологуба трохи знижено, а втім він найправильніше передав зміст віршів.

Книгу друкують з рукопису, що його підготував до видання ще сам Сологуб. Текстологічний догляд покладено на М. М. Новицького та Н. К. Піксанова. Книгу доповнюють дві статті: „Шевченко і революція“ — А. Старчакова та „Шевченко і росій-

ська революція“ — М. Новицького. Крім нових ілюстрацій художника В. Конашевича, в книзі буде вміщено ще ряд автографів, поетових малюнків і т. д. Всього в новому виданні Шевченка буде близько 30 друкованих аркушів. Вийде воно до Всесоюзного з'їзду письменників.

Разом з цим ЛенГІХЛ видає окремою брошурою статтю А. Старчакова „Шевченко і революція“.

До брошури ввійдуть так само автобіографія поета і хронологічна канва життя та творчості Шевченка.

ТВОРИ Т. Г. ШЕВЧЕНКА ЄВРЕЙСЬКОЮ МОВОЮ

Інститут єврейської пролетарської культури ВУАН у співробітництві з інститутом ім. Шевченка виготовував і здав до друку збірник-однотомник вибраних творів Т. Г. Шевченка єврейською мовою.

Твори Т. Г. Шевченка для цього збірника переклав відомий єврейський радянський поет Давид Гофштейн. Збірник редагує колегія, до складу якої ввійшли т. т. А. Хвиля, І. Ліберберг, І. Фефер, М. Левітан, Губерман, М. Ерік, Є. Шабльовський.

В однотомникові понад сорок поезій, серед яких — „Сон“, „Кавказ“ „І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм“ та інші кращі ліричні поезії й найбільший твір Шевченкової прози „Прогулка с приятностью и не без морали“.

Крім того, в збірнику вміщено висловлювання Леніна про Шевченка в зв'язку з за-

бороною царатом відкриття пам'ятника поетові, автобіографічна нотатка Шевченка, стаття Є. Шабльовського „Великий поет селянської бідноти та батрацтва“ і бібліографія.

Збірку багато ілюстровано. За попереднім обчисленням обсяг збірки 30 друкованих аркушів.

Видання творів Т. Г. Шевченка єврейською мовою має велике значення для інтернаціонального виховання єврейських трудящих мас. Коли українські націоналісти фальсифікували славетного поета революціонера, то єврейські націоналісти зовсім його ігнорували. Тепер євреї — пролетарі та трудящі матимуть можливість ознайомитися з творами Т. Шевченка, упевнитися, що він є також і їх поет, поет трудящих мас усіх національностей.

ЗАКЛАДЕНО ПАМ'ЯТНИК Т. Г. ШЕВЧЕНКОВІ

10 березня 1934 року в Харкові на майдакі Тевелева відбулися урочисті закладини пам'ятника великому українському поетові-революціонеру Т. Г. Шевченкові. Харківський облвиконком і міська рада схвалили будувати пам'ятник Шевченкові на вул. К. Лібкнехта в харківському міському саду, де досі стояв пам'ятник Каразіну. Це місце визнано за більш придатне для побудови пам'ятника великому поетові. Пам'ятник Каразіна, фундатора Харківського університету, перенесено на вул. Вільної Академії до будинку Харківського Державного Університету.

Будування пам'ятника Шевченкові на новому місці вже розпочато.

В Ленінграді завод, де виготовлятимуть пам'ятник Шевченкові, інтенсивно готується до роботи. Пам'ятник буде з бронзи. Заводові доведеться виготовити постать Шевченка розміром 5 $\frac{1}{2}$ метрів та 16 менших фігур.

Пам'ятника споруджують за проектом скульптора Манізера (див. вклейку в нашому журналі), що його схвалила урядова комісія. Урочисте відкриття пам'ятника 1 листопада 1934 року.

ШЕВЧЕНКІВСЬКІ ДНІ В КИЄВІ

120-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка київські наукові, мистецькі, літературні, культосвітні та громадські організації відзначили доповідями, літературними виставками, літературно-художніми вечорами, концертами тощо.

На підприємствах відбулися масові розмови по цехах. Робітники влаштували ряд екскурсій до музею Шевченка.

Так само літературні вечори, присвячені пам'яті Шевченка, організували усі робітничі клуби Києва, культосвітні установи, виші та школи.

Будинок Червоної армії улаштував великий літературний вечір, присвячений висвітленню творчості та революційної боротьби поета.

Окремий вечір з нагоди роковин відбувся у письменників

та митців. На вечорі доповідь „Поет революційної демократії“ зробив П. Колесник. На цьому ж вечорі виступали письменники та композитори з творами, присвяченими літературній і громадсько-політичній діяльності поета.

У будинку-музею Шевченка, на Хрещатицькому провулку, де поет жив 1846 року, відкрито велику виставку його мистецьких творів. 15 березня Всеукраїнська Академія Наук влаштувала урочисті загальноакадемічні збори, присвячені ювілею.

Академія наук випускає спеціальну монографію т. Шабельовського про Шевченка з рядом нових малюнків та ілюстрацій.

Фундаментальна бібліотека відкрила велику виставку тво-

рів Шевченка та літератури про нього. Виставлено також плакати, що яскраво показу-

ють зростання національно-культурного будівництва в Радянській Україні.

НА ШЕВЧЕНКОВІЙ МОГИЛІ

Лист з Канева

Уже протягом кількох років проводяться роботи над впорядкуванням могили Шевченка біля Канева. Цього року в день 120-річчя від дня народження поета відбулися урочисті закладини пам'ятника. На закладини виїжджав з Харкова народний комісар освіти УСРР т. В. Затонський.

Сотні колгоспників околиць сіл разом з робітниками, що працюють над впорядкуванням могили та на її будівництві зібралися вшанувати пам'ять свого поета. Линуть у повітрі жалібні звуки „Заповіта“, аж до Дніпра, вкритого кригою, летять вони, несуться над Дніпровими просторами.

Промовляє наркомосвіти т. В. Затонський. Простими, зрозумілими словами висвітлює він перед колгоспниками постань великого співця трудящих, яскравими прикладами викриває ганебну роботу націоналістів, агентів чужоземних контррозвідок, що намагаються відірвати Радянську Україну від СРСР, намагаються продати її капіталістам.

— Та не віддадуть робітники й селяни жовтневих здобутків ворогам, як не віддадуть їм і Шевченка — поета, що закликав до селянської революції. У великій сім'ї вільних народів СРСР під прово-

дом партії, під проводом великого вождя т. Сталіна, робітники й селяни Радянської країни далі боротимуться за вивершення безкласового суспільства, за перемогу соціалізму в цілому світі.

Один по одному виступають з промовами місцеві колгоспники. Ось Микола Радько. Він говорить про успіхи свого села, зазначаючи, що Шевченко вчив селян боротися проти царів, проти панів, але не вчив, як будувати селянам нове вільне життя. Цього навчив їх Ленін, цього вчить т. Сталін.

Колгоспниця Кобзар вперше виступає перед багатолюдними зборами. Несміливо розповідає вона, як радісно працювати не на панському, а на своєму полі, радісно вона говорить про участь жінок у соціалістичному будівництві.

Бадьоро розповідає піонер — школяр Сокіл про те, як учні виконують слова Шевченка „учітеся, брати мої“.

Мітинг на могилі поета закінчився. Поволі розходяться його учасники, щоб розпочати щоденну корисну роботу на соціалістичних ланах, щоб ще з більшим піднесенням, ще з більшим завзяттям будувати нове життя „без холопа і без пана“.

В. Горленко

ПЕРЕМОГА

1

Ви з оселедцями й шликами
і в шароварах, як моря,
ішли в осіпних янтарях,
щоб перетять комуні шлях,
що встала грозяно над вами.
В містах і селах і полях
на кожній вулиці, на розі,
в тривожних криках паровозів
гримів війни важкої шлях.
З штиками й бомбами в руках
ви йшли на нас, у морі крові
несли в міста погромів жах,
щоб нам на шию сіли знову
під батогів кривавий свист
поміщик і капіталіст.
Під знаком визиску й терору
од гніву люті, аж німі,
ви розстрілять хотіли зорі,
що засвітили ми у темі.
Але не вийшло. В дні грозові
шпурнув, під рев гармат хрипкий,
вас гнів повстання трудового
на європейські смітники.
Зробити це в ті дальні роки
під прапорами влади рад
нам допоміг, в борні жорстокій,
російський пролетаріат.
В пивних, чекаючи загину,
в тримінні голоса й руки,
як і колись, ви Україну
продаєте на всі боки.
В пивних, чекаючи загину,
ви важко марите в ночах,
щоб повернути на Україну
під знаком свастики й меча,

тортур і розстрілів незлічних...
У тьмі зза вашого плеча
я бачу гітлерців обличчя
і лордів Англії в цей час,
і тих, що з вами йшли на нас,
крізь ніч грозову і тривожну,
під крик: „Од можа і до можа!“.
І щоб спинить наш рух червоний,
що підпирають руки мас,
вас, як агентів зза кордону,
вони таємно шлють до нас.
І лють ховаючи криваву
на те, що робиться кругом,
пролізли ви у наші лави,
щоб легше діять з партквитком.
Ви, як вінок смердючий квітки,
між нас, що йшли в останній бій,
але вас витягнув на світло
залізний Жовтня вартовий.
Від крові нашої, падлюки,
не буде ситий пан-павук,
щоб тут продовжувати руки
уво-катів, ундо-падлюк,—
ми одрубали їх у горні
борні, що точиться в цей час,
але не всі — їх рештки чорні
іще ховаються між нас,
ненавидь їх, як вітер, свище,
повзе гадюкою до ніг,
та ми з корінням вирвем їх
і кинемо на гнойовище.
Змете з дороги рух наш юний
усіх, що йдуть за вмерлий час,
що ніби б'ються за комуну,
насправді ж б'ються проти нас.
Тримтіть, дворушники, іуди,
що нам готуєте батіг,
вам не сховатися нікуди
від революції вартових.
Наш край піснями перемоги,
в огнях індустрії буя,
і йде колгоспницька сім'я
до верховин життя нового.
Там світ новий, не крізь віконце
горить полотнами зорі,
корова в кожному дворі
і в закромах зерно, як сонце.
У дзвоні тракторів, не куль,

цей світ здобуло дружне коло.
Ні, про життя таке ніколи
не снів поміщик і куркуль.
Коли в електриці земля
і праці темп летить стрілою,—
світі машинний на поля
прийшов залізною ходою.
Там молодіє кожна хата.
Цвітуть там вулиці, як спів,
такої радості не знати
нікому з наших ворогів.
Цвіте веселкою життя.
Чи чуєш, світ старий, проклятий,
у нас запрошують вождя
бійці блинів покуштувати,
того, хто нас веде у путь,
в розгоні 'дзвонному чавунок,—
йому колгоспниці печуть
хлібину першу в подарунок.
Він нас веде, в вінках зорі,
вперед і дією і словом,
його оточують любов'ю
землі всієї трударі.

2

Шумить столиця України
в огнях Дзержинського майдан,
і наче птиця, місто лине,
крізь сніговий летить туман.
Над головою срібні віти
в огнях прожекторів із мли,
мов у піснях юрбою діти
сади на вулиці прийшли.
Вони ідуть на всі кінці
по місту срібною ходою.
Хто ж це рукою чарівною
розгородив паркани ці?
Хто він такий, твердий, мов криця,
з очима, наче даль озер?
Чие ім'я бійці столиці
з граніту висічуть тепер?
Він у боях забув про втому,
як і колись, під гул гармат.
Це наш секретар Облпарткому
товариш Постишев, наш брат.
Його ім'я крізь бою гами
піднесли ми до верховин:

міцний він партії руками,
її ім'ям ясніє він.
Життя все швидче і все швидче
летить в симфоніях гудків,
змінює на завжди обличчя
колишнє місто крамарів.
І все летять свистки з вокзалу
туди, де в зоряні степи,
в огнях електрики квартали
камінні руки простягли.
Заводів спів над містом лине,
і слуха ніч їх певний крок.
Під міриадами зірок
шумить радянська Україна,
що шле прибої зор в етер, —
міцний форноост СРСР.